

Matějek, Marek, *Humbert ze Silva Candidy. Mezi jednotou a pádem jednoty.*

Disertační práce, FFUK, Studijní obor: Historie/Obecné dějiny, Praha, 2008, s. 216

PhDr. et ThLic. Marek Matějek si v předložené práci stanovil dva stěžejní cíle. Jedním z jeho hlavních úkolů bylo zachytit a zhodnotit roli významného církevního činitele Humberta ze Silva Candidy v průběhu konstantinopolských událostí roku 1054, jež vedly k nastolení církevního schizmatu. V druhé části své práce se pokusil ukázat, zda vůbec a nakolik ovlivnil tento významný církevní prelát počátky gregoriánské reformy a myšlenkové nastavení římské kurie, respektive nakolik jeho myšlenky rezonovaly uvnitř reformního proudu, a mohly tak být jedním z vůdčích prvků reformy.

Vzhledem ke sledované problematice a stanoveným cílům rozdělil autor svoji práci do sedmi kapitol. V prvních dvou *Současný stav bádání* a *Ad fontes* podal přehled dosavadních výsledků historiografie, vězících se k osobnosti Humberta ze Silva Candidy a jeho významu a pokusil se o podrobný rozbor hlavních relevantních pramenů, které se ho týkají, respektive u nichž se uvažuje o Humbertově autorství. V dalších dvou kapitolách *Počátky v Moyenmoutier* a *Kardinálem ze Silva Candidy* se zabývá vývojem Humbertovy církevní kariéry. Pátá kapitola *Východní schizma* a šestá kapitola *Reformátorem římské církve* představují vlastní jádro práce, jak ostatně napovídá již jejich název, a jsou proto mnohem obsažnější. Sedmá kapitola *Teolog, diplomat či revolucionář?* předjímá jistým způsobem závěrečné shrnutí problematiky.

V kapitole *Ad fontes* Matějek seznamuje s jednotlivými prameny, z nichž pravděpodobně vycházel, u některých z nich řeší navíc otázku pravděpodobnosti Humbertova autorství. Jednotlivé spisy příliš neanalyzuje (jazykově nebo stylisticky), opírá se o názory a rozborů jiných historiků, respektive jejich konfrontaci se závěry A. Michela. Poněkud zde postrádám systematičtější uspořádání, případně jasnější souhrnné konstatování, který z pramenů skutečně odráží Humbertovo myšlení, neboť kapitola v dané podobě působí poněkud nesourodě. Není totiž zřejmé, jestli autorovi šlo pouze o přehled a charakteristiku pramenů nebo také o určení jejich autorství. Ve druhém případě by bylo vhodné postihnout, jaký význam má Humbertovo autorství pro dané téma. Na druhé straně je ovšem třeba pozitivně ocenit, že Matějek se seznámil s velkým množstvím pramenů, nastudoval dostatek kompetentní odborné literatury a do problému se

ponořil natolik, že občas zapomněl „informovat“ o základních věcech a zamýšlel se více nad určitou „nadstavbou“.

Kapitoly, zabývající se průběhem Humbertovy kariéry, jsou ve srovnání s ostatními poněkud stručné. To je pochopitelné zvláště u první z nich *Počátky v Moyennoutier*, v níž se nedozvídáme nic nového, což je samozřejmě dáno naprostou absencí informací o Humbertově mládí. Matějek zde rozebírá dostupné prameny a líčí angažovanost biskupa Lva z Toul, budoucího papeže Lva IX., s ohledem na místa spojená s Humbertovou výchovou. Nakonec se zamýšlí nad možnostmi vlivu lotrinského klášterního prostředí a zdejšího duchovního hnutí na formování Humbertových názorů. V tomto ohledu snad bylo možné postupovat jednak systematictěji, jednak se pokusit hypoteticky rekonstruovat další možné vlivy prostředí, v němž se Humbert pohyboval. Některé jevy, které autor pouze konstatuje, by si možná zasloužily hlubší vysvětlení v poznámkách (například fenomén tzv. lotrinských právních škol, s. 45 nebo praxe tzv. vykupování oltářů, s. 44-45).

V kapitole *Kardinálem ze Silvy Candidy*, která je podle mého názoru, nejméně zdařilou, není již stručnost na místě. Autor mohl zcela rozhodně nabídnout místo lehkého náčrtu osobností papeže Lva IX. a reformátorů Hildebranta, Damianiho nebo Friedricha Lotrinského a situace v jižní Itálii mnohem širší a detailnější popis poměrů u papežské kurie ve zkoumaném období, nastínit strukturu tehdejšího kardinálského kolegia, zmínit se o poměrech ve vlastním Římě a o vlivu císaře na kurii.

V kapitole věnované východnímu schizmatu podává Matějek velmi dobrý a po obsahové stránce vyčerpávající souhrn problematiky. Kapitola je dobře strukturovaná a obsahuje kvalitní historické i teologické analýzy a interpretace. Jednání Humberta ze Silva Candidy a jeho význam jsou dobře zařazeny do historických souvislostí. Bohužel však narážíme také tady obdobně jako u zpracování celého humbertovského tématu na klíčový problém. Autor téma relativně velmi rychle vyčerpá, nejde příliš do hloubky, přestože se mu nabízí široký prostor pro prezentaci Humbertovy osobnosti a jeho přínosu. Naskýtá se proto otázka, zda bylo nezbytné pojmout problematiku schizmatu v celé šíři a celistvosti, přestože mnoho jejích komponent přímo s Humbertem nesouvisí (například pasáže o postojích ortodoxních a jejich teologických názorech). Zdá se totiž, že tu autor značně překračuje vlastní téma práce a v důsledku toho ponechává samotného Humberta poněkud stranou. Na druhé straně může komplexnější pohled nabídnout lepší pochopení jeho podílu na ustanovení schizmatu.

Na s. 55 píše Matějka o Lvu IX. jako o prvním clunyjském (respektive clunijském, což není gramaticky úplně špatně, protože v minulosti se psalo Cluny i Cluni, ale tato varianta je méně běžná a rozhodně nelze v jedné práci používat obojí) mnichovi na papežském stolci. To je přinejmenším silně zkreslené a spíše mylné tvrzení. Lev IX. měl maximálně kontakt na reformu Viléma z Dijonu, který ovšem pravým příslušníkem clunyjské observance nebyl.

Šestou kapitolu, věnovanou církevní reformě, lze označit za nejzdařilejší část Matějkovy práce. Autor zde věnuje stěžejní pozornost Humbertovu reformnímu dílu a systematicky, na základě pramenů a v komparaci s názory ostatních reformátorů, sleduje postupně jeho účast v reformním hnutí. Vytknout lze snad jedině to, že se rozborů opírají o menší počet titulů odborné literatury, která je navíc většinou staršího data, produkce z posledních dvou desetiletí prakticky téměř chybí. Je možné, že by historici v posledních letech problematiku gregoriánské reformy výrazně opomíjeli?

Šestá kapitola problematiku spíše shrnuje než analyzuje. Cenné je, že podává přesný obraz Humbertovy osobnosti v širokém kontextu.

Práce Marka Matějka svědčí o tom, že její autor dobře zvládl problematiku reformního hnutí v katolické církvi poloviny 11. století a nastolení schizmatu, jasně a vhodně formuloval cíle svého bádání a také je naplnil, i když v některých aspektech z tématu nevytěžil vše, co bylo možné. Autorovo stylistické vyjadřování je na solidní úrovni. Z formálního hlediska lze práci vytknout snad jen určitou nesystematičnost při uvádění titulů edic a literatury v bibliografických poznámkách i v závěrečném seznamu pramenů a literatury. To však bohužel nemohu konstatovat o úrovni přiloženého autoreferátu. Na rozdíl od vlastní práce zde postrádám jasné formulování cílů a priorit, o velkém množství zapomenutých pravopisných chyb a překlepů nemluvě. Je na škodu věci, že mu Matějka nevěnoval takovou pozornost jako hlavnímu textu.

Předložená práce Marka Matějka odpovídá nárokům kladeným na disertační práci, proto ji doporučuji k obhajobě.

Praha 3. března 2009

Doc. PhDr. Dana Pickrová, CSc.